

Combi-functie vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en integriteit

Inleiding

Steeds vaker worden vertrouwenspersonen ongewenste omgangsvormen (VP OO) ook aangesteld als vertrouwenspersoon voor integriteitkwesities (VP I). Een vraag die nogal eens aan het bestuur van de LVV wordt gesteld is: Wat is het standpunt van het bestuur over het bestaan en de ontwikkeling van deze combifunctie?

Standpunt bestuur LVV

Het bestuur meent dat op grond van de huidige ontwikkelingen de combifunctie steeds meer zal verschijnen in organisaties.

Ten eerste worden door organisaties vertrouwenspersonen aangesteld die beide terreinen gaan bedienen vanuit efficiëntieoverwegingen en vanuit de motivatie dat het klantvriendelijker is om één loket te hebben voor ondersteuning van medewerkers. Bijvoorbeeld omdat zij dan niet het risico lopen hun verhaal tweemaal te moeten vertellen of van het kastje naar de muur te kunnen worden gestuurd.

Ten tweede worden er steeds meer meldingen bij de vertrouwenspersonen gedaan die zowel integriteit als ongewenste omgangsvormen betreffen. Melders die (vermeende) integriteitschendingen aan de orde stellen, lopen het risico last te krijgen van intimidatie en pestgedrag. Het tegenovergestelde kan ook optreden: bij een melding over ongewenste omgangsvormen kunnen ook integriteitschendingen aan de orde zijn. In deze gevallen is het vaak lastig en geforceerd om de zaak te splitsen over twee aparte vertrouwenspersonen. Dit vergt echter wel weer extra kennis en vaardigheden van de betreffende vertrouwenspersonen, evenals aandacht voor hun positie.

Ten derde worden er op dit moment opleidingen voor de combinatiefunctie (combi-functie) aangeboden door opleidingsinstituten. Ook deze ontwikkeling gaat uit van en bevordert een verdere verspreiding van de combi-functie.

Voorts is er ook sprake van voortschrijdend inzicht wat nu precies de functie van vertrouwenspersoon integriteit inhoudt. Dat geldt temeer, nu per 1 juli 2016 de Wet Huis voor klokkenluiders in werking is getreden.

Het bestuur ziet dan ook geen aanleiding het bestaan van de combi-functie te ontraden, maar wijst er wel op dat rekenschap dient te worden gegeven aan de navolgende aspecten bij het instellen c.q. vervullen van een combi-functie.

Onderscheid functie vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en vertrouwenspersonen integriteit

Anders dan voor de melder van ongewenste omgangsvormen, die zelf 'slachtoffer' is van ongewenst gedrag, geldt dat niet voor de melder van een vermoeden van een integriteitschending of -kwestie. Gesteld kan worden dat hier de organisatie het 'slachtoffer' is en het belang van de organisatie centraal staat. Dit is een essentieel verschil. Vertrouwenspersonen die een combi-functie vervullen zullen zich van dit onderscheid terdege bewust moeten zijn bij hun handelen.

Geheimhoudingsplicht

In dat verband is het aspect van de vertrouwelijkheid van belang, één van de belangrijkste pijlers van de functie van vertrouwenspersoon. Bij vertrouwelijkheid gaat het om de vraag of de melder de vertrouwenspersoon in vertrouwen kan nemen en de vertrouwenspersoon geheimhoudt wat is besproken tussen de melder en de vertrouwenspersoon. Dit geldt zowel voor de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen als voor de vertrouwenspersoon integriteit, tenzij deze laatste als meldpunt is aangesteld binnen de organisatie. De vertrouwenspersoon mag de van de melder verkregen informatie niet naar buiten brengen, ook niet als derden (bijvoorbeeld het management) daarom vragen. Uitgangspunt is immers dat de melder probleemeigenaar is en de regie houdt. Voor de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen betekent dit dat de geheimhoudingsplicht niet zonder toestemming van de melder kan worden doorbroken, tenzij de vertrouwenspersoon in gewetensnood raakt en voldoet aan de in het 'protocol doorbreken geheimhouding/ vertrouwelijkheid' genoemde voorwaarden. De vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen kan de melder wel bijstaan bij het aanklaarten van de melding binnen de organisatie. Echter in bepaalde sectoren zoals het onderwijs en de gezondheidszorg kan dit anders zijn geregeld.

De vertrouwenspersoon integriteit kan eventueel wel de integriteitsschending binnen de organisatie melden, maar alleen op uitdrukkelijk verzoek van de melder en onder met de melder besproken voorwaarden, rekening houdend met de betreffende regels in de betreffende organisatie.

De geheimhoudingsplicht is niet absoluut, waar het gaat om de strafbare feiten genoemd in artikel 160 van het Wetboek van Strafvordering (o.a. verkrachting), waarvoor een aangifteplicht geldt. Deze aangifteplicht is echter niet gesanctioneerd. Daarnaast geldt voor de vertrouwenspersoon die tevens ambtenaar is een aangifteplicht indien de vertrouwenspersoon kennis krijgt van een ambtsdelict (artikel 162 van het Wetboek van Strafvordering). Het is dan ook van belang dat de vertrouwenspersoon, wanneer deze geconfronteerd wordt met een melding van een ambtsdelict, de melder erop wijst dat de vertrouwenspersoon tevens ambtenaar, ook een eigen aangifteplicht heeft. Afhankelijk van de vrees van de melder om zijn identiteit prijs te geven, heeft de vertrouwenspersoon integriteit de mogelijkheid om daaraan tegemoet te komen en vertrouwelijkheid te bieden, door de melding als intermediair door te zetten zonder de identiteit van de melder bekend te maken.

Naast de wettelijke uitzonderingen kan een vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en een vertrouwenspersoon integriteit zich, in voorkomende gevallen, beroepen op een 'conflict van plichten c.q. gewetensnood' en op grond daarvan de geheimhoudingsplicht doorbreken. Veelal betreft het hier andere strafbare feiten, dan bedoeld in de artikelen 160 en 162 van het Wetboek van Strafvordering, waarvoor geen plicht maar een bevoegdheid tot het doen van aangifte geldt (b.v. bij diefstal, fraude of corruptie, dit laatste zonder dat sprake is van een ambtsdelict). Ook hier geldt in eerste instantie een eigen verantwoordelijkheid voor de melder. Als de melder hier echter niets mee wil doen en de vertrouwenspersoon daardoor in een conflict van plichten c.q. gewetensnood wordt gebracht kan dat de vertrouwenspersoon in een lastig parket brengen. Dat geldt zowel voor de vertrouwenspersoon integriteit als voor de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen. Hiervoor geldt het 'protocol doorbreken geheimhouding/vertrouwelijkheid', welke vermeld staat op de website van de LTV.

Functie vertrouwenspersoon niet wettelijk beschermd

De functie van vertrouwenspersoon is niet wettelijk beschermd. Daardoor bevindt de interne vertrouwenspersoon, die immers ook werknemer is, zich in een kwetsbare positie tegenover de werkgever en collega's. De vertrouwenspersoon zou om zijn functie volledig onafhankelijk te kunnen uitvoeren niet te hoeven vrezen voor benadeling of repercussies in zijn positie van werknemer.

Met de inwerkingtreding van de Wet Huis voor klokkenluiders is in titel 10 van boek 7 (artikel 658c) van het Burgerlijk Wetboek een benadelingsverbod opgenomen voor *werknemers* die te goeder trouw en naar behoren een melding hebben gedaan van een vermoeden van een misstand bij de werkgever of het Huis voor klokkenluiders. Ook in de Ambtenarenwet is een dergelijke bepaling opgenomen (artikel 125 quinques, derde lid). Deze bescherming betreft echter alleen het melden van een vermoeden van een misstand en is van toepassing op melders, hetgeen dus ook de interne vertrouwenspersoon integriteit kan zijn. Het betreft niet de bescherming van de externe vertrouwenspersoon integriteit.

Voor de functie van interne vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen zou er een wettelijk benadelingsverbod zoals dit geldt voor leden van de ondernemingsraad moeten komen. Dit is echter nog niet het geval. Van belang is dus dat de bescherming voor interne vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen door de organisatie/onderneming moet worden geregeld door een bepaling daarover op te nemen in het reglement ongewenste omgangsvormen c.q. klachtenregeling en/of in de aanstellingsbrief van de interne vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen. De externe vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en/of integriteit kan in de overeenkomst van opdracht opnemen dat de begeleiding van een medewerker/melder nimmer aanleiding kan zijn voor de organisatie om de opdracht op te zeggen.

Vertrouwenspersoon integriteit: geen meldfunctie

Met de invoering van de Wet Huis voor klokkenluiders per 1 juli 2016 wordt het steeds duidelijker dat de vertrouwenspersoon integriteit geen meldfunctie heeft of fungeert als meldpunt. De wet biedt immers de melder de mogelijkheid om een 'adviseur' in vertrouwen te raadplegen over een vermoeden van een misstand. Dit kan ook de vertrouwenspersoon integriteit zijn. In dat geval moet de vertrouwenspersoon integriteit vertrouwelijk omgaan met hetgeen hem ter kennis is gebracht, tenzij sprake is van een ambtsdelict. Dit laatste geldt alleen voor de vertrouwenspersoon die tevens ambtenaar is. De wet verbiedt overigens niet dat de werkgever ervoor opteert om de vertrouwenspersoon integriteit de rol van meldpunt te geven. Dit laatste is echter naar het oordeel van het bestuur niet wenselijk en tegenstrijdig aan de rol van vertrouwenspersoon en kan wellicht ook verwarring en verkeerde verwachtingen bij (potentiële) melders wekken en voorts drempelverhogend werken om naar een vertrouwenspersoon integriteit te gaan. Ook de melder van een misstand moet zich tot de vertrouwenspersoon integriteit in zijn rol als adviseur kunnen wenden om met hem te overleggen wat te doen.

De combi-functie vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en integriteit is dus, zeker nu duidelijk is geworden dat de vertrouwenspersoon integriteit evenals de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen een klankbordfunctie heeft, onder voorwaarden goed met elkaar te verenigen. De primaire taak van de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en integriteit is immers het opvangen, begeleiden, informeren en adviseren van de melder. Het verschil zit hem in één van de vervolgstappen, te weten het eventueel indienen van een klacht als alle andere

mogelijkheden om tot een oplossing te komen zijn uitgeput. Het indienen van een klacht is geen taak voor de vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen. De melder helpen bij het formuleren en indienen van de klacht, alsmede begeleiden en ondersteunen gedurende de behandeling van de klacht echter wel. Bij een melding van een vermoeden van een misstand kan het vertrouwelijk melden wél een taak voor de vertrouwenspersoon integriteit zijn, mits op verzoek van melder. Voorts in voorkomende gevallen wanneer er sprake is van een meldingsplicht.

Maken van afspraken

Alvorens de combi-functie vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen en integriteit te gaan vervullen is het wenselijk om goede afspraken te maken met de organisatie wat nu precies de functie van vertrouwenspersoon inhoudt. Ook is het van belang dat de vertrouwenspersoon reeds bij het begin van het eerste contact volledig duidelijk maakt wat men van de vertrouwenspersoon kan verwachten en wat niet. Dit punt vereist echter training en vaardigheden van de vertrouwenspersoon.

Wenselijkheid combi-functie

Of het nuttig of wenselijk is voor een organisatie om een combifunctie in te stellen is aan de organisatie. Dit hangt onder meer af van hoe groot het risico is dat zowel integriteitschendingen als ongewenste omgangsvormen naast elkaar voorkomen, hoe de gewenste positionering en profilering van de functie in de organisatie is en de capaciteiten en interesses van de vertrouwenspersoon zelf.

De basisvoorwaarden die het bestuur ziet als essentieel voor de mogelijkheid van een effectieve combi-functie zijn:

- De top van de organisatie en OR moeten zich duidelijk committeren aan de vormgeving en uitvoering van de combi-functie.
- Er moeten duidelijke handleidingen/procedures opgesteld worden en intern (met management en/of HR) concrete afspraken gemaakt zijn.
- Er dient duidelijke en uitgebreide informatie omtrent de combi-functie beschikbaar te zijn binnen de organisatie.
- Er dienen uitgebreide trainings- en scholingsmogelijkheden ten behoeve van de combi-functie aanwezig te zijn. Er moet separaat aandacht geschonken worden binnen de scholing/training aan zowel ongewenste omgangsvormen als integriteitsvraagstukken.
- Er dient een collega-vertrouwenspersoon beschikbaar te zijn als achterwacht om eventuele belangentegenstellingen te kunnen voorkomen.
- De vertrouwenspersoon dient uitgebreide kennis te hebben van zowel de regelgeving betreffende ongewenste omgangsvormen als die betreffende Integriteit en aan de hand daarvan kunnen handelen.
- De vertrouwenspersoon dient geschoold/getraind te zijn op beide terreinen en moet zicht hebben op de mogelijke dilemma's die kunnen optreden als gevolg van het combineren van de beide functies.
- De vertrouwenspersoon dient overleg te kunnen voeren met een op beide terreinen ervaren collega, werkbegeleider of supervisor.
- De vertrouwenspersoon dient bij voorkeur deel te nemen aan een intervisiegroep waarin ook vertrouwenspersonen in combi-functies als deelnemer meedoen.

Versie 12 januari 2017